

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของ
โรงเรียนขนาดเล็ก

AN ANALYSIS OF FACTORS EFFECTING THE EDUCATIONAL QUALITY
ASSURANCE MANAGEMENT OF SMALL-SIZED SCHOOLS

มยุรีย์ แพร์ทลาย¹ ชญาพิมพ์ อุสาโ² วรณิ แกมเกตุ³
Mayuree Phraelai¹ Chayapim Usaho² Wannee Kaemkate³

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{1,2,3}Faculty of Education Chulalongkorn University

*Corresponding Author, e-mail: mayureephraelai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพ 4) เสนอแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างคือ โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 390 โรงเรียน โรงเรียนกรณีศึกษา 2 โรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้อำนวยการและครู จำนวน 1,170 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรมลิสเรล และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อมและปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก 2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) ปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ คือการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง และการใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ในขณะที่ปัจจัยอุปสรรค คือระบบสารสนเทศที่ไม่เป็นปัจจุบันและการขาดแคลนบุคลากรและเทคโนโลยีที่ทันสมัย 4) แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กตามกระบวนการ PDCA นั้น ผู้บริหารต้องกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดหา การแบ่งงานและมอบหมายงานให้บุคลากร การจัดทำระบบสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องโดยใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารในการใช้กลยุทธ์ให้เกิดผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ : การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานการประกันคุณภาพภายใน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the factors affecting the educational quality assurance management of small-sized schools. 2) to examine the coherence between the casual model of the educational quality assurance management of small-sized schools and empirical data. 3) to study the factors and the difficulties in educational quality assurance management of small-sized schools that were successful cases. 4) to suggest the educational quality assurance management of small-sized schools. The sample consisted of 390 schools, a case study of two small-sized schools under the Office of the Basic Educational Commission. The research respondents were administrators and teachers, totally 1,170. Equipment used in the study was a questionnaire and interview for the cases. Data were analyzed by descriptive statistics: Pearson's product moment correlation coefficient, analysis and examination of developed factors and empirical data by LISREL program and content analysis.

The research findings were as follows. 1) The total factors affecting the educational quality assurance management of small-sized schools which statistically significant were factors of managerial policies and practices, factors of environmental characteristics and

factors of school characteristics. 2) The causal-relationship model of the educational quality assurance management of small-sized schools was valid and consistent with the empirical data. 3) The factors supporting the management of educational quality assurance of small-sized school were continuous monitoring and leadership of administrators to motivate the performance of personnel, while the barriers were information system that was not updated and shortage of personal and modern technology. 4) The guidelines for educational quality assurance management of small-sized schools were to implement the PDCA process that administrators must set clear policies and practices, relating to the procurement division and assign tasks to personnel, to prepare for the current information system, to provide financial support for the development of modern technology, to continuously monitor by leadership of administrators in the implementation of management strategies for work achievement and teamwork promotion.

Keywords: Educational Quality Assurance Management, Internal Quality Assurance Standard, Factors Affecting the Educational Quality Assurance Management

บทนำ

สภาพการจัดการศึกษาของไทยในระยะที่ผ่านมาจะพบว่า วิกฤตการณ์ทางการศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งคือ เรื่องคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งใน พ.ศ. 2551 มีจำนวนถึง 13,915 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 43.73 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด โรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวเหล่านี้ส่วนใหญ่มีปัญหาสำคัญคือคุณภาพของนักเรียนค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขาดความพร้อมทางด้านปัจจัย เช่น มีครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพง รวมถึงเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรจึงทำให้โรงเรียนได้งบประมาณน้อย และปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพมาโดยตลอด โดยใน พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายให้พัฒนาแนวคิดและระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นระบบที่สามารถจะสร้างหลักประกันว่าการจัดการศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้ (เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2546 : 2) ซึ่งการประกันคุณภาพการศึกษาถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการ

วางแผนและจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานของสถานศึกษาและ
ทบทวนการปฏิบัติงานว่าเป็นไปอย่างปราศจากข้อบกพร่อง รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงคุณภาพ
อย่างต่อเนื่อง ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.
2545 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 48 ได้กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัด
และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา
ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับ
การประเมินคุณภาพภายนอก โดยในมาตรา 49 ได้กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน
คุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งมีฐานะเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก
และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา ผลการประเมิน
ในรอบแรก (พ.ศ. 2544-2548) ได้ประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30,010 แห่ง ซึ่งผลการประเมิน
พบว่าสถานศึกษาที่ได้มาตรฐานเพียง 35 % และสถานศึกษาอีก 65 % ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งเกือบทั้งหมด
เป็นสถานศึกษาของรัฐขนาดเล็กในชนบท (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา,
2550) ส่วนการประเมินในรอบที่สอง (พ.ศ. 2549-2553) (ข้อมูลจาก สมศ. ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2552)
ประเมินโรงเรียนจำนวน 22,808 โรงเรียน เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานจำนวน 20,535 โรงเรียน ผลการประเมินพบว่าโรงเรียนได้รับการรับรอง 16,188 โรงเรียน
คิดเป็นร้อยละ 78.81 ไม่รับรอง 4,346 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 21.16 ซึ่งในจำนวนโรงเรียนที่ไม่ได้รับ
การรับรองนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียนต่ำกว่า 300 คน) จำนวน 3,506 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ
24.27 จากจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก 14,446 โรงเรียน ส่วนผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม
(พ.ศ. 2554-2558) (ข้อมูลจาก สมศ. ณ วันที่ 12 กรกฎาคม 2555) สำนักงานรับรองมาตรฐานและ
ประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้ทำการประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน
7,985 แห่ง ได้รับการรับรอง 5,690 แห่ง และไม่ได้รับการรับรอง 2,295 แห่ง เหตุผลที่ทำให้สถานศึกษา
เหล่านี้ไม่ได้รับรองมาตรฐาน เนื่องจากมีคะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net)
อยู่ในระดับต่ำ โดยโรงเรียนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนทั้งบุคลากรและ
งบประมาณ จะเห็นได้ว่าโรงเรียนที่ไม่ได้รับการรับรองส่วนใหญ่ยังเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จากปัญหา
ดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา
และปัจจัยดังกล่าวมีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอย่างไรต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา
ของโรงเรียนขนาดเล็ก และปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคของการบริหารงานประกันคุณภาพ
การศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพเป็นอย่างไร โดยคาดหวังว่า
ผลการศึกษาจะได้แนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ได้เป็น
องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และสามารถนำไปวางแผนกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาและการปรับปรุง

การดำเนินงานในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพ และมีความพร้อมในการรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน และได้รับการรับรองคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก
2. ตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพ
4. เสนอแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

การทบทวนวรรณกรรม

จากแนวคิดทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก ในรูปแบบของโมเดลลิสเรล โดยผู้วิจัยใช้รูปแบบกระบวนการของประสิทธิผล (A Process Model of Effectiveness) ของ Steers (1977 อ้างถึงใน เกื้อกนก เอื้อวงศ์, 2546) ที่พิจารณาประสิทธิผลขององค์การที่มีองค์ประกอบซึ่งเป็นปัจจัยหลัก 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน (school characteristics) ปัจจัยด้านลักษณะสภาพแวดล้อม (environmental characteristics) ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร (employee characteristics) ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ (managerial policies and practices) ในการสร้างและพัฒนาโมเดลปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวให้ความสำคัญกับเป้าหมายและกระบวนการขององค์การที่เป็นระบบเปิด ซึ่งโรงเรียนถือเป็นองค์การทางการศึกษาในระบบเปิดและสอดคล้องกับระบบโรงเรียนที่มีการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพ พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยย่อย ๆ แต่ละปัจจัยหลักโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งใช้แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพโดยใช้วงจร PDCA ของ W. Edwards Deming (1986 อ้างถึงใน เกื้อกนก เอื้อวงศ์, 2546)

กรอบแนวคิดของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยตัวแปรดังนี้

ตัวแปรผลคือ การบริหารงานประกันคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพโดยใช้วงจร PDCA ของ W. Edwards Deming (1986) ประกอบกับขั้นตอนของการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ การวางแผน การปฏิบัติงาน (Plan: P) การดำเนินงานตามแผน (Do: D) การตรวจสอบประเมิน (Check: C) การนำผลการประเมินมาปรับปรุง (Act: A)

ตัวแปรสาเหตุ ประกอบด้วยตัวแปรแฝง ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก 4 ด้าน โดยประยุกต์จากรูปแบบกระบวนการของประสิทธิผล (A Process Model of Effectiveness) ของ Steers (1977) และตัวแปรสังเกตได้ 17 ตัว ซึ่งได้จากการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยของ Murgatroyd and Morgan (1994), Kaufman and Zahn (1993), Moorhead and Griffin (1998), Hertling, (2000), Healy (1994), Robinson (1996), Bauerly Kopel (1997), เสาวนิตย์ ชัยมุสิก (2544), อุทุมพร จามรมาน (2544), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545), จุฑารัตน์ วิทยาขาว (2541), เก็จนก เอื้อวงศ์ (2546), สุพัตรา ทรัพย์เสถียร (2546), วราภรณ์ บุญเจียม (2546), วันเพ็ญ วรวงศ์พงศา (2547), นงเยาว์ อุทุมพร (2547), จิรนนท์ อารีรอบ (2549) และณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม (2550) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้คือ การจัดโครงสร้างของโรงเรียน การใช้เทคโนโลยีการได้รับงบประมาณและการได้รับการสนับสนุน
2. ปัจจัยด้านลักษณะสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้คือ วัฒนธรรมของโรงเรียนและบรรยากาศในการทำงานของโรงเรียน
3. ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้คือ การเรียนรู้และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพและทัศนคติต่อการประกันคุณภาพ
4. ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้คือ การทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล ระบบสารสนเทศภาวะผู้นำของผู้บริหาร การใช้กลยุทธ์การติดต่อสื่อสาร และการนิเทศติดตาม

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบมานำเสนอเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยในรูปแบบของโมเดลลิשראל โดยมีตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการบริหารงานประกันคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก คือตัวแปรปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรง

และทางอ้อมต่อการบริหารงานประกันคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก คือตัวแปรด้านลักษณะสภาพแวดล้อมด้านลักษณะของโรงเรียน และด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิธีเชิงปริมาณและวิธีเชิงคุณภาพ

ประชากรคือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาตั้งแต่ ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน จำนวน 13,915 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างคือ โรงเรียนขนาดเล็ก โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยจำแนกประเทศไทยออกเป็น 6 ภาค สุ่มจังหวัดจากแต่ละภาคโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายภาคละ 1 จังหวัดได้จำนวน 6 จังหวัด และสุ่มโรงเรียนจากจังหวัดด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยให้ครอบคลุมทั้งโรงเรียนที่ได้ผลการประเมินสูงจนถึงไม่ผ่านการประเมิน จังหวัดละ 70 โรงเรียน ได้จำนวนโรงเรียนทั้งหมด 420 โรงเรียน กำหนดผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือครูผู้ทำหน้าที่รักษาการแทน และครูที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนละ 2 คน ได้จำนวนผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน 420 คน เป็นครู 840 คน รวมได้จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 1,260 คน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมีโรงเรียนตอบกลับจำนวน 390 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 1,170 คน และโรงเรียนกรณีศึกษา 2 โรงเรียน

มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลและวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลและวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้อำนวยการและครูที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ เท่ากับ .9900 และวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์พร้อมทั้งคำนวณหาขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมและอิทธิพลรวมของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กด้วยโปรแกรมลิสรล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพ

การศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทาน หรือได้รับรางวัลด้านการพัฒนาโรงเรียนในระดับประเทศ หรือโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองได้ผลการประกันคุณภาพในระดับจังหวัดสูงสุด โดยเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเมือง 1 โรงเรียน และโรงเรียนที่อยู่นอกเมือง 1 โรงเรียน และมีบริบทต่างกันตามลักษณะของตัวแปรต่อการบริหารงานประกันคุณภาพ จำนวน 2 โรงเรียน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปสาระสำคัญ จำแนกประเภทเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และนำผลการวิเคราะห์เนื้อหา มาสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

ดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

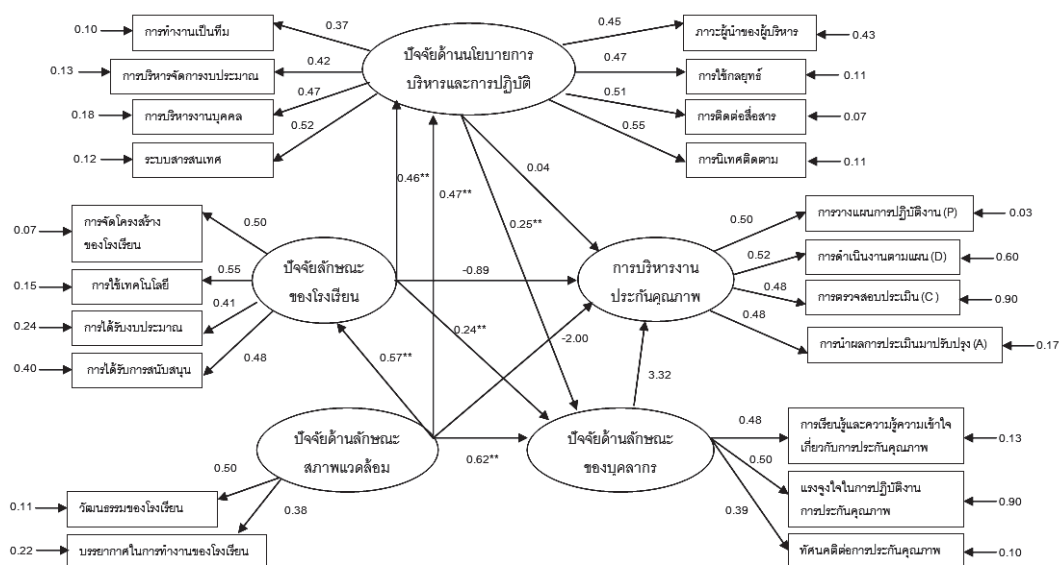
ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลและรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กตามลำดับดังนี้ 1) ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร (อิทธิพลทางบวกเท่ากับ 3.317) 2) ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ (อิทธิพลทางบวก เท่ากับ 0.859) 3) ปัจจัยด้านลักษณะสภาพแวดล้อม (อิทธิพลทางบวก เท่ากับ 0.631) และ 4) ปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน (อิทธิพลทางบวกเท่ากับ 0.309) โดยมีรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุดังนี้

การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร และปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ โดยมีอิทธิพลทางบวกเท่ากับ 3.317 และ 0.041 ตามลำดับ ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากปัจจัยด้านลักษณะสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน และปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ มีขนาดอิทธิพลทางบวกเท่ากับ 2.633, 1.201 และ 0.818 ตามลำดับ โดยส่งผ่านปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ และปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร และได้รับอิทธิพลรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ปัจจัยด้านลักษณะสภาพแวดล้อม (ENV) และปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน โดยมีอิทธิพลทางบวกเท่ากับ 0.859, 0.631 และ 0.309 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาเขียนเป็นรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กดังแผนภาพ

แผนภาพ 1 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

2. ความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กพบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 54.944 องศาอิสระเท่ากับ 83 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .993 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI = 0.996) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI = 0.988) ค่าดัชนีกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR = 0.00372) ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝง ปัจจัยด้านต่าง ๆ พบว่า ตัวแปรในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน ได้ร้อยละ 33 ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร ร้อยละ 98 ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ร้อยละ 68 และการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ร้อยละ 84 ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ 3 อันดับแรก พบว่า การดำเนินการวางแผนการปฏิบัติงาน มีค่าสูงสุดเท่ากับ 0.884 รองลงมาคือ การจัดโครงสร้างของโรงเรียน และการติดต่อสื่อสาร มีค่าเท่ากับ 0.786 และ 0.780 ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ค่าสถิติผลการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและการวิเคราะห์อิทธิพลของโมเดลเชิงสาเหตุของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

ตัวแปร	SCHL			PERSON			POL			MANAGE		
ผล												
ตัวแปร	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
สาเหตุ												
ENV	0.575** (0.043)		0.575* (0.043)	0.939** (0.045)	0.320** (0.052)	0.619** (0.084)	0.735** (0.056)	0.267** (0.029)	0.468** (0.057)	0.631** (0.037)	2.633 (7.254)	-2.001 (7.255)
SCHL				0.356** (0.069)	0.115* (0.040)	0.242** (0.068)	0.464** (0.050)		0.464** (0.050)	0.309** (0.044)	1.201 (2.754)	-0.892 (2.750)
PER										3.317 (11.359)		3.317 (11.359)
SON												
POL				0.247** (0.082)		0.247** (0.082)				0.859** (0.053)	0.818 (2.638)	0.041 (2.637)

ค่าสถิติ

ค่าไค-สแควร์ = 54.944, df = 83, p = .993, GFI = 0.996, AGFI = 0.988, RMR = 0.00372

ตัวแปร	structure	techno	budget	support	knowledge	motivate
ความเที่ยง	0.786	0.619	0.368	0.367	0.648	0.742
ตัวแปร	attitude	teamwork	budmanag	person	informat	leader
ความเที่ยง	0.571	0.379	0.650	0.628	0.698	0.604
ตัวแปร	strategy	communi	supervis	plan	do	check
ความเที่ยง	0.675	0.780	0.740	0.884	0.817	0.714
ตัวแปร	act					
ความเที่ยง	0.572					
สมการโครงสร้างตัวแปร	SCHL	PERSON	POL	MANAGE		
R SQUARE	0.330	0.986	0.685	0.846		

ตาราง 1 (ต่อ)

เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปรแฝง	SCHL	PERSON	POL	MANAGE	ENV
SCHL	1.000				
PERSON	0.778	1.000			
POL	0.734	0.879	1.000		
MANAGE	0.570	0.779	0.831	1.000	
ENV	0.575	0.939	0.735	0.631	1.000

หมายเหตุ **p<.01, *p>.05

ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

3. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพ

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ และปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน เป็นทั้งปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพ ยกเว้นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่เป็นอุปสรรค

4. แนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ควรดำเนินการดังนี้

4.1 การวางแผนการปฏิบัติงาน (P)

1) ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพที่ชัดเจน เตรียมบุคลากรโดยการสร้างความตระหนักด้วยการเสริมสร้างแรงจูงใจ โดยใช้เป้าหมายความสำเร็จของการประกันคุณภาพสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพให้ครูและบุคลากร นอกจากนั้นควรสนับสนุนบุคลากรเพิ่มเติมให้โรงเรียนขนาดเล็กและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานการประกันคุณภาพการศึกษาโดยผู้บริหารใช้ความเป็นผู้นำทางวิชาการเสริมสร้างความรู้ให้กับครูและบุคลากรโดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในโรงเรียน โดยวิธีการจัดการความรู้และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน

2) แต่งตั้งกรรมการที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหลายฝ่ายเพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาการศึกษาซึ่งได้จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง และผลการประเมินจากปีที่ผ่านมา และมอบหมายงานโครงการตามความรู้ความสามารถ

4.2 การดำเนินงานตามแผน (D)

1) ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาในรูปของคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมเป็นทีมงานตามปฏิทินการปฏิบัติงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยผู้บริหารควรใช้เป้าหมายความสำเร็จของแต่ละโครงการสร้างแรงจูงใจให้ครูและบุคลากร สร้างทัศนคติที่ดีต่องานที่ได้รับมอบหมาย

2) สนับสนุนบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี และมีการนิเทศติดตามเป็นระยะโดยใช้วิธีการสื่อสารที่ไม่ควรเป็นทางการเกินไป ควรมีระบบบริหารยืดหยุ่นเพื่อสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีภายในโรงเรียน

4.3 การตรวจสอบประเมิน (C)

1) ประเมินโครงการโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้รับผิดชอบโครงการ โดยผู้บริหารมีการนิเทศติดตาม สนับสนุนปัจจัยด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์เพื่อเสริมแรงให้เกิดแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีต่อการประเมิน

2) คณะครูร่วมกันประเมินการดำเนินงานและจัดทำรายงานการประเมินผลการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อรายงานให้ต้นสังกัดและสาธารณชนทราบ

4.4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุง (A)

1) ผู้บริหารและคณะครูประชุมร่วมกันเพื่อนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการทำรายงานประเมินตนเองมาศึกษาหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาโดยผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งจะทำให้ครูและบุคลากรมีแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีต่องานประกันคุณภาพ

2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน พ.ศ.ต่อไป

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่นำเสนอตามประเด็นคำถามการวิจัย มีข้อค้นพบบางประการที่น่าสนใจซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอในการอภิปรายผลดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กพบว่าได้รับอิทธิพลรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติสูงสุด สอดคล้องกับการศึกษาของสุพัตรา ทรัพย์เสถียร (2546) ที่ได้พัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับอิทธิพลรวมสูงสุดจากปัจจัย

ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ที่แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายนั้น ต้องอาศัยกระบวนการบริหารและการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งกระบวนการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนนั้นจะต้องเป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในการทำงานปกติของโรงเรียน และจากความสำเร็จของการประกันคุณภาพการศึกษาทำให้โรงเรียนได้มีการนำแนวคิดการบริหารองค์การเข้ามาปรับใช้ในการบริหารโรงเรียนในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การบริหารคุณภาพโดยรวม (TQM) การบริหารคุณภาพ (ISO) การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ฯลฯ ซึ่งแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ นี้ จะให้ความสำคัญกับการใช้กลยุทธ์ในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการติดต่อสื่อสารที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน การทำงานเป็นทีมซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย ระบบสารสนเทศที่เป็นระบบถูกต้องเป็นปัจจุบัน การบริหารจัดการงบประมาณที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ การบริหารงานบุคคลที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญอย่างมากโดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีบุคลากรน้อย การให้ความใส่ใจใส่การสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมทางด้านวิชาการจะทำให้ครูมีกำลังใจพร้อมที่จะปฏิบัติงานภายใต้ภาวะที่มีทรัพยากรจำกัด ส่วนภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการนำองค์การไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังพบว่าการนิเทศติดตามเป็นองค์ประกอบของปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติที่สำคัญที่สุด โดยการนิเทศติดตามนั้นเป็นเรื่องที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญอย่างมาก เพราะจะเป็นส่วนที่ช่วยให้เกิดการติดตาม การกระตุ้น และเป็นการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจ แม้กระทั่งการให้ความรู้หรือคำแนะนำในการปฏิบัติงาน ซึ่งงานวิจัยของปิยะธิดา ทองอร่าม (2545) ได้ศึกษาพบว่า การนิเทศติดตามเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของสถานศึกษา นอกจากนั้น ชนิดา วิเศษมิตินันท์ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิจัยและพัฒนาการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก และพบว่าการนิเทศที่เป็นกระบวนการทำให้เกิดการปรับปรุงพัฒนายึดหลักการทำงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ และการนิเทศที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา และยังพบว่าหลังจากโรงเรียนได้รับการนิเทศ โดยใช้รูปแบบ DOS-SBM จะมีผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนสูงขึ้น และผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดี จะเห็นได้ว่าการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และจากการวิจัยยังพบว่าปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ยังมีอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อปัจจัยลักษณะของบุคลากร อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติโดยเฉพาะในส่วนของงานนิเทศนั้นจะส่งผลโดยตรงต่อปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร แต่จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ทางสถิติต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งอาจเนื่องมาจากโรงเรียนขนาดเล็กมีบุคลากรน้อย สิ่งสำคัญในประเด็นแรกอาจต้องมุ่งไปที่นโยบายการบริหารและการปฏิบัติงาน เมื่อมีการปฏิบัติงานที่ดีก็จะส่งผลถึงบุคลากรซึ่งเป็นผู้ที่จะทำการขับเคลื่อนงานด้านประกันคุณภาพให้ประสบความสำเร็จ โดยในส่วนของการบริหารงานบุคคลที่ต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรเพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพมีทัศนคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพซึ่งจะทำให้งานประกันคุณภาพบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา ทรัพย์เสถียร (2546) ได้พัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากรส่งผลต่อประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ รอดจำย (2552) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่าสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กเช่นกัน โดยครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสิทธิภาพ เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนตลอดจนแรงจูงใจที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ซึ่งได้ทำการสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาไทย พบว่า ปัจจัยด้านคน ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้เรียน และผู้สนับสนุนเป็นปัจจัยที่สำคัญของการพัฒนาและยกระดับการศึกษา โดยเฉพาะครูที่ต้องมีการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง และผู้บริหารจะต้องเป็นผู้กระตุ้นและสร้างเสริมงานด้านวิชาการ ด้านขวัญกำลังใจ ผลักดันให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการทำงาน

2. ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จในการประกันคุณภาพ

การปฏิบัติงานของโรงเรียนเพื่อให้งานประกันคุณภาพประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีปัจจัยที่สนับสนุน คือ

1) ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร จากการศึกษาในเชิงปริมาณ พบว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงสูงสุด ซึ่งอาจเป็นเพราะในดำเนินงานทุกอย่างนั้นต้องมีการขับเคลื่อนโดยครูในโรงเรียน การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กก็เช่นเดียวกัน ถ้าจะให้มีการดำเนินงานที่เกิดประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับครู ซึ่งครูจะต้องมีการเรียนรู้และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ โดยผู้บริหารให้การส่งเสริมสนับสนุนการอบรมพัฒนา เพราะหากครูไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพก็จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพของโรงเรียน

2) ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ จากการศึกษาในเชิงปริมาณจะพบว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงสุด และยังพบว่าการนิเทศติดตามเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุด ซึ่งจากการศึกษาจากโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการนิเทศติดตามแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โรงเรียนมีการนำผลการนิเทศมาวางแผนปรับปรุงและพัฒนา การปฏิบัติงานต่อไป ครูมีการนิเทศกันเอง ครูนำคำแนะนำไปพัฒนาความรู้ ความสามารถทำให้มีทักษะ การปฏิบัติงานที่ดีขึ้น ดังนั้น ในการดำเนินการในส่วนของการนิเทศคือผู้บริหารควรมีการนิเทศติดตาม การปฏิบัติงานของครูและบุคลากรเป็นระยะ ซึ่งการนิเทศอาจไม่ต้องเป็นทางการมากเกินไป ควรทำ ในลักษณะการติดตามงาน ให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ ครูและบุคลากร และจากการศึกษาในเชิงปริมาณยังพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ย ของการปฏิบัติสูงที่สุด และจากการศึกษาในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาก็พบว่าในการทำงานแต่ละโครงการ ถึงแม้ว่าจะมีครูที่ได้รับมอบหมายงานไปแล้วครูคนอื่นก็จะมาช่วยกันทำ แสดงว่าโรงเรียนขนาดเล็กซึ่ง มีครูน้อย และการทำงานให้สำเร็จนั้นจะต้องมีการร่วมกันทำงานเป็นทีม ซึ่งจะสอดคล้องกับวัฒนธรรม ของโรงเรียนที่ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นกันเอง ผู้บริหารโรงเรียนจะให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการทำงาน มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม นอกจากนั้นยังมีการบริหารจัดการงบประมาณที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูง มีลักษณะที่มุ่งมั่นทุ่มเทและจริงจังต่อการทำงาน เมื่อผู้บริหารมีความ กระฉับกระเฉงที่จะทำครูก็จะตื่นตัวด้วย ซึ่งลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการนำ TQM มาใช้ ในการสนับสนุนการดำเนินงานในองค์การที่ว่ารูปแบบการบริหารจัดการและภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน มีการบริหารโรงเรียนโดยใช้แผนกลยุทธ์ ใช้การติดต่อสื่อสาร ที่ไม่เป็นทางการมากกว่าเพราะทำให้สะดวก รวดเร็ว ทำให้การสื่อสารมีความคล่องตัว ซึ่งสอดคล้องกับ คำกล่าวของ Levine and Lezotte (อ้างถึงใน Cuttance, 1994) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง กับประสิทธิภาพต่อการบริหารงานคุณภาพ คือการสื่อสารของบุคลากรในองค์การอย่างคล่องตัว ด้านการ นิเทศผู้บริหารจะมีการนิเทศติดตามเป็นระยะโดยมีการนิเทศอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนการบริหารงานบุคคล และระบบสารสนเทศพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะ โรงเรียนขนาดเล็กมีครูน้อย ผู้บริหารจึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับระบบการบริหารงานบุคคลมาก ส่วนงาน ระบบสารสนเทศที่พบว่าไม่เป็นปัจจุบันเท่าที่ควรเนื่องจากครูไม่มีเวลาทำสารสนเทศ เพราะต้องสอน หลายชั้นและมีงานอื่นมาก จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ค้นพบทั้งจากกรณีศึกษาและจากการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณจะมีความสอดคล้องกัน โดยเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนขนาดเล็กประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเก็จกนก เอื้อวงศ์ (2546) ที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการในระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการดำเนินการ

ประกันคุณภาพการศึกษาในกลุ่ม ปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นทุ่มเทสนใจใฝ่เรียนรู้ ใช้ทั้งการบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบริหารแบบเข้มงวด การมีวัฒนธรรมองค์การที่ดี คือ มีความสัมพันธ์ที่ดี มีแบบแผนการทำงานเป็นทีม มีตัวแบบการเป็นครูที่ดี ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและ เห็นคุณค่าของการประเมิน รวมทั้งการที่ครูมีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อการสอน สนใจใฝ่เรียนรู้ และเชื่อว่าการประกันคุณภาพการศึกษานำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา นอกจากนั้น โครงสร้าง การประสานงานที่คล่องตัวและมีบุคลากรหรือคณะทำงานรับผิดชอบงานประกันคุณภาพก็เป็นปัจจัย ที่ส่งเสริมเช่นกัน สำหรับกลุ่มปัจจัยภายนอก ได้แก่ การที่ชุมชนและกรรมการสถานศึกษาให้ความสำคัญ กับการศึกษาและสนับสนุนช่วยเหลือ และการที่กฎหมาย/นโยบายต้นสังกัดผลักดันให้โรงเรียนดำเนินการ ประกันคุณภาพ รวมทั้งหน่วยงานต้นสังกัดนิเทศช่วยเหลือโรงเรียน

3) ปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม จากการศึกษาในเชิงปริมาณพบว่าเป็นปัจจัย ที่มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร กล่าวคือ หากปัจจัยด้านลักษณะของ สภาพแวดล้อมดีจะส่งผลให้ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากรดีด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนครูน้อย วัฒนธรรมของโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นกันเอง การบริหารงานจะไม่เป็นทางการมาก ผู้บริหารโรงเรียนจะให้ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการทำงาน มีการทำงานเป็นทีม ดำเนินการ ตามข้อตกลงและแนวปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ครูจะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ปัญหา มีการบริหารงานแบบระบบพี่น้อง ครูจะมีความรับผิดชอบสูง ยอมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวได้ กับสิ่งใหม่ ๆ ได้ดี มีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกัน และเห็นคุณค่า ของการประเมินเพื่อพัฒนางาน บรรยากาศในการทำงานของโรงเรียนจะมีความสะอาดร่มรื่นน่าอยู่ สภาพทั่วไป ของโรงเรียน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รู้สึกเป็นพี่เป็นน้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเชื่อมั่น ในตัวผู้บริหารโรงเรียน การส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความรักโรงเรียนและพร้อมใจกันพัฒนา ให้เจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับข้อเสนอของ Levine and Lezotte (อ้างถึงใน Cuttance, 1994) ที่ว่า วัฒนธรรมและบรรยากาศของโรงเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาจะต้องมีความสามัคคี ความร่วมมือ และ การเห็นพ้อง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมและบรรยากาศที่ดีจะเป็นแรงจูงใจอย่างดีในการทำงานให้บรรลุ เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน จะพบว่าการใช้เทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบที่มีความ สัมพันธ์กับปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียนมากที่สุด กล่าวคือ หากโรงเรียนมีการใช้เทคโนโลยีที่มีการนำ ระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในกระบวนการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอนและการเก็บข้อมูล ก็จะส่งผลให้ลักษณะของโรงเรียนดีขึ้น ในส่วนของการขอรับการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาจากชุมชน และหน่วยงานภายนอก และแรงงานจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน หรือจากชุมชน

เช่น ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า เพื่อมาร่วมกันพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งการได้รับงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด จะช่วยให้การบริหารงานประกันคุณภาพประสบความสำเร็จ

แนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

จากการสังเคราะห์แนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กจากข้อค้นพบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพบว่า ในขั้นตอนของการวางแผนการปฏิบัติงาน (Plan: P) ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับนโยบายการบริหารและการปฏิบัติโดยเฉพาะกับครูและบุคลากร เพราะครูและบุคลากรจะเป็นผู้ที่ดำเนินการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานให้เกิดการพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยการนิเทศติดตามสร้างความตระหนักด้วยการเสริมสร้างแรงจูงใจ โดยใช้เป้าหมายความสำเร็จของการประกันคุณภาพ นอกจากนั้นควรสนับสนุนบุคลากรเพิ่มเติมให้โรงเรียนขนาดเล็กและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยผู้บริหารใช้ความเป็นผู้นำทางวิชาการเสริมสร้างความรู้ให้กับครูและบุคลากรโดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในโรงเรียน โดยวิธีการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน นอกจากนั้นต้องมีการแต่งตั้งกรรมการที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหลายฝ่ายเพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาการศึกษาซึ่งได้จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง และผลการประเมินจากปีที่ผ่านมา และมอบหมายงานโครงการตามความรู้ความสามารถ ในขั้นตอนของการดำเนินงานตามแผน (Do: D) ควรดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาในรูปของคณะกรรมการโดยใช้วิธีการดำเนินงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเน้นการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายในลักษณะเป็นทีมงาน ปฏิบัติงานตามปฏิทินการปฏิบัติงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยผู้บริหารควรใช้เป้าหมายความสำเร็จของแต่ละโครงการสร้างแรงจูงใจให้ครูและบุคลากร และสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับโครงการ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น นอกจากนั้นต้องมีการนิเทศติดตามเป็นระยะ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาเชิงปริมาณที่พบว่า องค์ประกอบด้านการนิเทศติดตามมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กควรให้ความสำคัญกับการนิเทศติดตามการดำเนินงานในการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจใช้การนิเทศที่ไม่เป็นทางการมากเกินไปเพราะเป็นโรงเรียนที่มีครูและบุคลากรไม่มาก โดยใช้วิธีการสื่อสารที่ไม่ควรเป็นทางการโดยอาจให้มีระบบบริหารยืดหยุ่นเพื่อสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีภายในโรงเรียน ในส่วนของการตรวจสอบประเมิน (Check: C) ผู้บริหารโรงเรียนจะสร้างวัฒนธรรมการประเมินให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน เนื่องจากในการดำเนินโครงการแต่ละครั้งนั้นหากมีการประเมินโครงการจะมีการทำข้อมูลสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนาใน พ.ศ.ต่อไป และในส่วนของการนำผลการประเมินมาปรับปรุง (Act: A) จะเห็นได้ว่าผู้บริหารและคณะครูควรมีการประเมินร่วมกันเพื่อนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการ

ทำรายงานประเมินตนเองมาวิเคราะห์หาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา ซึ่งผู้บริหารควรส่งเสริมให้บรรยากาศการทำงานมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันซึ่งจะทำให้ครูและบุคลากรมีแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีต่องานประกันคุณภาพ และจะต้องไม่ลืมที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีต่อไป และหากนำแนวทางที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ร่วมกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับโรงเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้สามารถดำเนินงานได้ตามความคาดหวังของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ใน 4 ด้าน คือ ด้านโครงสร้าง ด้านคน ด้านงาน และด้านเทคโนโลยี ของพิธาน พันธ์ทอง (2548) ที่ได้เสนอว่า 1) การจัดโครงสร้างระบบการบริหารงานของโรงเรียนที่มีขนาดเล็กลงจะมีโครงสร้างซึ่งยืดหยุ่นแตกต่างจากโครงสร้างแบบระบบราชการ (Bureacracy) ในโรงเรียนทั่วไปที่มีขนาดใหญ่กว่าซึ่งจะมีการมอบหมายงานให้บุคลากรตามความรู้ความสามารถ (Division of Labors) ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กโครงสร้างจะเป็นแบบยืดหยุ่นมากขึ้น การที่โรงเรียนมีขนาดเล็กจะทำให้ความเป็นระบบราชการลดลง การจัดโครงสร้างการทำงานจะแบ่งงานกันทำตามสถานการณ์ ครูจะถูกมอบหมายงานให้ทำหลาย ๆ อย่างและสอนหลาย ๆ วิชา ซึ่งงานที่ได้รับมอบหมายเป็นงานที่ทำทลายความสามารถ ถ้ามีการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอจะทำให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็กต้องส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารและครูมีขวัญกำลังใจ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ความช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนจ้างครูช่วยสอน แก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น จัดสรรวงเงินที่ใช้พิจารณาความดีความชอบให้โรงเรียนขนาดเล็กเป็นกรณีพิเศษ การประเมินผลงานควรคำนึงถึงขนาดโรงเรียนและเน้นคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ควรมีการโยกย้ายผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กบ่อยเกินไป ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งโยกย้าย และสรรหาผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน 3) รูปแบบการบริหารจัดการในโรงเรียนขนาดเล็กจะต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้การบริหารงานจะต้องอาศัยระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ การจำแนกงานภายในโรงเรียนควรแยกเป็นงานจำเป็นที่ต้องทำด้วยตนเองและงานที่ไม่สำคัญจำเป็น การบริหารจัดการงานจำเป็นต้องทำโดยผู้บริหารต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการมอบหมายงาน การประสานงานควบคุมกำกับให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพ ใช้เวลาน้อยที่สุด เพื่อใช้เวลาส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอน ส่วนงานไม่สำคัญจำเป็นควรมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากชุมชนช่วยดำเนินการหรือให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือโรงเรียนใกล้เคียงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแทนในด้านงบประมาณนั้น

เนื่องจากกว้างงบประมาณที่จัดสรรให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน จะต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ชุมชนช่วยระดมทุนทรัพยากรงาน ทั้งนี้เน้นการมีส่วนร่วม ตามหลัก Education for All หรือ All for Education โดยให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลงาน ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัด หลายด้าน การจัดการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนรูปแบบจาก 1 คนต่อ 1 ชั้น หรือการสอนในลักษณะ กลุ่มใหญ่ (Large group) มาเป็นการเรียนการสอนแบบกลุ่มย่อยหรือรายบุคคล (Individual) มากขึ้น จึงต้องมีการฝึกอบรมครูให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่าง หลากหลาย และบูรณาการหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามศักยภาพของโรงเรียน มีการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัดเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพในท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีการนิเทศช่วยเหลือครู มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง มีการจัดทำแผนผลงาน และมีการสอนซ่อมเสริมเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน และ 4) ด้านเทคโนโลยี ควรส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนจัดหา ผลิต และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในภายนอก ตลอดจน การให้บริการหนังสือแบบเรียนและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพื่อการเรียนการสอนหลาย ๆ รูปแบบ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินการใช้สื่อ ตลอดจนการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมีการทำวิจัยมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและนำผลวิจัยมาใช้พัฒนาผู้เรียน แนวทางตาม ข้อเสนอแนะนี้จะให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการนิเทศติดตามงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้การติดต่อสื่อสารที่ไม่เป็นทางการเกินไป รวมถึงการใช้แผนกลยุทธ์เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากรด้านความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพโดยใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและเน้นการทำงานเป็นทีม จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้ประสบความสำเร็จนั้น ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย การนิเทศติดตาม ระบบสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การใช้กลยุทธ์การบริหารงานบุคคล การบริหารจัดการงบประมาณ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการทำงานเป็นทีมเป็นปัจจัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านการนิเทศติดตามซึ่งจะทำให้เกิด การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ
2. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้เข้ารับการอบรมโดยเฉพาะเรื่องของการ

กฎกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งโรงเรียนจะเป็นหน่วยงานปฏิบัติหลักมีผลกระทบโดยตรง ครูจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจในรายละเอียดในแนวปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนด เพื่อให้ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ และเกิดการพัฒนาคูณภาพการศึกษาและพัฒนามาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ นอกจากนี้ผู้บริหารต้องสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพ รวมถึงสร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพให้กับครู เพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงานประกันคุณภาพการศึกษา จากผลการศึกษาปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่พบว่าปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากรเป็นปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก

3. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคูณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ในระดับเขตพื้นที่ควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือโดยการส่งเสริมสนับสนุนด้านการสร้างเครือข่ายการพัฒนาคูณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก เช่น ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรคอมพิวเตอร์ร่วมกันในระบบเครือข่าย ในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีการจัดสรรทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรให้เพียงพอกับการพัฒนาการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมการอบรมพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพ จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน คือวัสดุอุปกรณ์ที่มีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ซึ่งมีผลมาจากการมีงบประมาณที่จำกัด และปัจจัยด้านบุคลากรที่มีจำนวนน้อยและขาดความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยในส่วนของการบริหารงานบุคคลนั้นอาจมีการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคูณภาพในลักษณะของการจัดการความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กและมีการทดลองรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเปรียบเทียบกับพัฒนาคูณภาพโดยวิธีอื่น

2. จากผลการศึกษาปัจจัยสนับสนุนการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่พบว่าปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร โดยการนิเทศติดตามเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ดังนั้นควรมีการศึกษารูปแบบหรือกลยุทธ์การนิเทศเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. จากผลการวิจัยที่ได้แนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในการวิจัยครั้งต่อไปอาจนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบหรือกลยุทธ์การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กโดยยึดหลักธรรมาภิบาลและดำเนินการทดลองรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยอาจมีการเปรียบเทียบกันระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับโรงเรียนขนาดเล็กที่สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษา

รายการอ้างอิง

- กมลวรรณ รอดจ่าย. (2552). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2546). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรนนท์ อารีรอบ. (2549). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลในการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ วิทยาขาว. (2541). *การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา : ศึกษากรณีการนำนโยบายไปปฏิบัติในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา วิสมิตนันท์. (2549). *การวิจัยและพัฒนาการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้รูปแบบ DOS-SBM*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1.
- ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม. (2550). *ปัจจัยที่เอื้อต่อคุณภาพของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามระบบการประเมินคุณภาพภายนอก*. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น 3(1) : 45-56.
- ปิยะธิดา ทองอร่าม. (2545). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : การวิเคราะห์หุ้ระดับด้วยโมเดลเชิงเส้นตรงระดับลดหลั่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงเยาว์ อุทุมพร. (2547). *การพัฒนาระบบการส่งเสริมการประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารณ บัญเจียม. (2546). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ผลการประเมินภายนอก เพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วันเพ็ญ วรวงศ์พงศา. (2547). *ปัจจัยระดับครูและระดับผู้บริหารโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของครูโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพัตรา ทรัพย์เสถียร. (2546). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การประยุกต์ใช้โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพหุ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2545). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *สถิติข้อมูลทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ท.)
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2550). *ร่างบทสรุปสำหรับผู้บริหารผลสะท้อนจากการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรก (พ.ศ. 2544-2548)*.
- อุทุมพร จามรมาน. (2544). *วิธีทำประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พันธ์.
- Bauerly Kopel, M.E. (1997). *The implementation of total quality management principles in Minnesota schools: Evidence from the field*. [CD-ROM]. Abstracts from: Dissertation Abstracts International Item: 19804709.
- Cuttance, P. (1994). The Contribution of quality assurance reviews to development in school systems. In D.H.Hargreaves and D. Hopkins (eds.), *Development planning for school improvement*, pp. 49-68. London: Cassell.
- Deming, W.E. (1986). *Out of the crisis*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.
- Healy, M. (1994). BS 5750 and beyond in a secondary school: A change for the best. In C. Parsons (ed.), *Quality Improvement in Education*, pp. 68-69. London: David Fulton.
- Hertling, E. (2000). Implementing whole-school reform. *Online Journal Of Learning Librarian* [Online serial]. Available from: Ebscohost Full Display Item: 3026578. [2008, December 16]
- Kaufman, R. and Zahn, D. (1993). *Quality management plus: The continuous improvement of education*. Newbury Park: Corwin Press.
- Moorhead, G. and Griffin, R.W. (1998). *Organizational behavior: managing people and organization*. 5th ed. Boston: Houghton Mifflin.

Murgatroyd, S. and Morgan, C. (1994). *Total quality management and the school*. Buckingham: The Open University Press.

Robinson, B.M. (1996). *Total quality management in education: The empowerment of a school community (Australia)*. [CD-ROM]. Abstracts from: Dissertation Abstracts International Item: 19626247.

Steers, R.M. (1977). *Organization Effectiveness: A Behavioral View*. Santa Monica, Calif: Goodyear Publishing Company, Inc.